

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

สมัยปัจจุบันเป็นยุคที่โลกมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว อันสืบเนื่องมาจากกระแสของการปรับเปลี่ยนทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี ตลอดจนทั้งพลังงานและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประเทศไทยในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมโลกประเทศหนึ่งจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีการรับมือกับกระแสของการปรับเปลี่ยนดังกล่าว พร้อมทั้งจะผลักดันและพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าเป็นไปตามเป้าหมายในการพัฒนาประเทศหรือยุทธศาสตร์ชาติที่กำหนดไว้

ประเทศไทยได้กำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ขึ้นเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาให้ประเทศเจริญก้าวหน้าไปในอนาคตอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยการพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาของยุทธศาสตร์ชาติจะมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (สำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง (ป.ย.ป.). ออนไลน์. 2561) ทั้งนี้ยังมีการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) โดยให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างเพื่อมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม กระจายการพัฒนาพื้นที่ เศรษฐกิจและเมือง เพื่อกระจายประโยชน์จากความเจริญทางเศรษฐกิจ กระจายโอกาสเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม การเปลี่ยนผ่านไปสู่ความยั่งยืน และการเสริมสร้างความสามารถของประเทศในการรับมือกับความเสี่ยงและการเปลี่ยนแปลงภายใต้บริบทโลกใหม่ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างการผลิตสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม ซึ่งมีความต้องการทักษะที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น เช่น ความรอบรู้ด้านดิจิทัล การจัดการข้อมูล ปัญญาประดิษฐ์ ใค้ดั้ง เป็นต้น ทั้งนี้รวมไปถึงทักษะที่เทคโนโลยีไม่สามารถทดแทนได้ โดยเฉพาะทักษะทางพฤติกรรม เช่น ทักษะมนุษย์การคิดเชิงวิพากษ์ การทำงานเป็นทีม หรือความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2565 : 11 – 12)

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีบทบาทสำคัญสำหรับชีวิตประจำวันของคนในสังคมไทยเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน ประจำปี พ.ศ. 2564 ไตรมาส 3 ของ

ประชาชนอายุ 6 ปีขึ้นไป และหัวหน้าครัวเรือนจากครัวเรือนตัวอย่างทั้งสิ้น 83,880 ครัวเรือน พบว่า ประชาชนอายุ 6 ปีขึ้นไป ประมาณ 64 ล้านคน มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตคิดเป็นร้อยละ 88.75 ใช้โทรศัพท์มือถือคิดเป็นร้อยละ 93.91 และมีโทรศัพท์มือถือคิดเป็นร้อยละ 85.63 เมื่อพิจารณา แนวโน้มการใช้อินเทอร์เน็ตในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2560 – 2564 พบว่า ในระยะ 5 ปีนี้ ประเทศไทย มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 52.90 ในปี พ.ศ. 2560 เป็นร้อยละ 83.80 ในปี พ.ศ. 2564 และเมื่อพิจารณาแนวโน้มการมีโทรศัพท์มือถือระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2564 พบว่า ผู้มีโทรศัพท์มือถือมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 80.80 ในปี พ.ศ. 2561 เป็นร้อยละ 85.80 ในปี พ.ศ. 2564 เมื่อพิจารณาการมีเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครัวเรือนระหว่าง ปี พ.ศ. 2560 - 2564 พบว่า สำหรับครัวเรือนที่มีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 64.40 ในปี พ.ศ. 2560 เป็นร้อยละ 88.60 ในปี พ.ศ. 2564 และครัวเรือน ที่มีโทรศัพท์มือถือมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 95.90 ในปี พ.ศ. 2564 เป็นร้อยละ 96.80 ในปี พ.ศ. 2564 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร .ออนไลน์. 2564) จึงสามารถกล่าวได้ว่าประเทศไทยนั้นมีแนวโน้มการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

บทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมทั้งในทางบวก อันได้แก่ ผู้ใช้งานสามารถค้นหาข้อมูลข่าวสารได้ทุกที่ทุกเวลา สะดวก สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์กันในระดับบุคคลและระดับกลุ่มบุคคลได้ และบทบาทในทางลบ กล่าวคือ หากผู้ใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีการใช้ผิดวัตถุประสงค์ก่อให้เกิด ความเสียหายต่อตนเองและผู้อื่น เช่น การเผยแพร่และส่งต่อภาพลามกอนาจาร ภาพที่มีความรุนแรง การโพสต์ข้อความหมิ่นประมาท หยาบคาย ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางสังคมต่อตนเองและผู้อื่น ตลอดจนการซื้อขายบริการทางเพศบนสื่อออนไลน์ การล่อลวงชวนเชื่อต่าง ๆ นอกจากนี้ยังหมาย รวมถึงการชมคลิปวิดีโอออนไลน์ที่มีเนื้อหาและภาพที่ไม่เหมาะสม การเล่นเกมที่เน้นความรุนแรง เป็นต้น (Cho and Cheon, 2005 : 502 – 504) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้ว ก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ใช้งานเป็นอย่างมาก ทั้งนี้อาจนำไปสู่การแสดงออกของพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมตามมา ดังนั้นหากผู้ใช้งานมีการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในทางที่ถูกต้องเหมาะสม และสร้างสรรค์แล้วนั้น ก็จะส่งผลดีให้กับตนเองและผู้อื่น ในทางกลับกันหากผู้ใช้งานยังคงใช้ในทางที่ผิด อาจส่งผลกระทบต่อตนเองและสังคมส่วนรวม ดังปรากฏการณ์ข่าวสารที่เกิดขึ้นในทุกวันนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณ์ท ศานทวิ (2553 : 63) ที่พบว่าความรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนในเขต กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีการรับรู้และเข้าใจในสิ่งที่สื่อนำเสนอ แต่ยังไม่สามารถวิเคราะห์ถึงวัตถุประสงค์ของการทำงานของสื่อที่แท้จริงได้ ตลอดจนยังไม่สามารถ

ประเมินคุณค่าของสื่อได้อย่างรอบด้าน คือ สามารถประเมินสื่อในเชิงบวกได้เพียงด้านเดียวและ
ไม่เห็นถึงผลกระทบของสื่อในเชิงลบ กอปรกับงานวิจัยของ สุภารัตน์ แก้วสุทธิ (2553 : 94 - 100)
ที่พบว่า กลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ในกลุ่มที่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น มีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลทางอินเทอร์เน็ตน้อยกว่ากลุ่ม
ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระทับทอง ทิปชมุโม (2563 : 648)
ที่ได้กล่าวถึงเหตุผลหนึ่งที่ผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ถูกหลอกกลางนั้น เป็นสาเหตุมาจากการขาดสติใน
การใช้บริการ ซึ่งทำให้ขาดปัญญาในการพิจารณาบริโภคสื่อ ซึ่งสติและปัญญานั้นเป็นเพียงถ้อยคำ
หนึ่ง ๆ ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา นอกจากสติและปัญญาแล้ว ศาสนาพุทธยังมี
หลักธรรมคำสอนอีกนานัปประการที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน

ตามประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติไทย มีความเกี่ยวเนื่องมาด้วยกันกับความเป็
นมา
ของพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลัก
ปฏิบัติในพระพุทธศาสนา กิจกรรมใหญ่ ๆ ที่มีความสำคัญของรัฐก็ดี ของชุมชนก็ดี จะมี
ส่วนประกอบด้วยพระพุทธศาสนาเป็นหลักของพิธีการ เพื่อเน้นย้ำความสำคัญและเสริมคุณค่า
ทางจิตใจจนฝังลึกในจิตใจและวิถีชีวิตของชาวไทย หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาได้
กลายเป็นเครื่องหล่อหลอมกลั่นกรองอุปนิสัยขั้นพื้นฐานในจิตใจของคนไทยให้มีลักษณะเฉพาะตน
ที่เรียกว่า “เอกลักษณ์ของสังคมไทย” จึงสรุปได้อย่างมั่นใจว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำ
ชาติไทย” มาแต่โบราณกาล (สำนักงานพระสอนศีลธรรม. 2558 : 1 - 2) เมื่อหลักธรรมคำสอน
ในทางพระพุทธศาสนาได้กลายเป็นเครื่องมือหนึ่งสำหรับนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของ
พุทธศาสนิกชนแล้วนั้น การที่จะนำหลักธรรมต่าง ๆ มาใช้ในการปรับแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
ต่อตนเองถือได้ว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในสังคม สังคมนั้นประกอบด้วยบุคคลหลากหลายซึ่ง
บุคคลดังกล่าวนั้นย่อมมีความคิดที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับว่าผู้นั้นได้ใช้แนวคิดใดเป็นหลักในการคิด
และตัดสินใจที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือ
การทำงาน ถึงแม้จะใช้หลักการคิดตามทฤษฎีที่ต่างกันแต่ถ้าอยู่บนพื้นฐานของการคิดอย่างถูกวิธี
คิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลผ่านการวิเคราะห์ห้อย่าลึกซึ้งแล้ว ก็ย่อมจะทำให้ผลของการคิดสู่การตัดสินใจ
ที่ถูกต้อง เป็นคุณต่อผู้นั้นและส่งผลต่อความสงบสุข ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม
(สุคนธ์ สิ้นพานนท์ และคณะ. 2562 : 225) ซึ่งหลักโยนิโสมนสิการ เป็นหลักธรรมหนึ่งของ
พระพุทธศาสนาในการส่งเสริมคุณลักษณะที่ดีในการฝึกอบรมตนอย่างมีสติ รู้จักคิดอย่างถูกวิธีคิด
อย่างมีระบบ คิดวิเคราะห์ให้ไม่มองสิ่งต่าง ๆ อย่างผิวเผิน คิดตามเหตุผล และ คิดแบบกุศล ทำให้เรา
รู้จักเลือกรับรู้อารมณ์ต่าง ๆ ที่มากระทบจากภายนอก และคิดใคร่ครวญ พิจารณาอารมณ์นั้น ๆ
(พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2556 : 13) ดังนั้นการฝึกให้นักเรียนได้คิดเป็นและคิดอย่าง

ถูกต้องและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต ทำให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักตัดสินใจ ส่งผลให้นักเรียนซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนของชาติเป็นผู้ประพฤตินี้ นับได้ว่าเป็นการสร้างพลเมืองที่ดีให้แก่ประเทศชาติ

ในปัจจุบันเด็กและเยาวชนมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในยุคที่สื่อออนไลน์มีกระบวนการทำงานที่ซับซ้อนและยากต่อการควบคุมนั้น การฝึกฝนเด็กและเยาวชนไทยให้มีความรู้ความเข้าใจ และทักษะการรู้เท่าทันสื่อ นับว่ามีความสำคัญยิ่ง เพราะสื่อออนไลน์มิได้เป็นเพียงเครื่องมือในการสื่อสารเท่านั้นแต่ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน ดังนั้นการพัฒนาและเสริมสร้างเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสารสนเทศบนสื่ออินเทอร์เน็ตได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงไม่ได้เป็นเพียงภูมิคุ้มกันที่ดีที่จะปกป้องเด็กและเยาวชนจากภัยร้ายที่แฝงมากับสื่อและเทคโนโลยีการสื่อสารรูปแบบใหม่ ๆ แต่ยังเป็นภูมิรู้ที่เสริมสร้างเด็กและเยาวชนให้เป็นผู้รับสารที่มีความเท่าทัน มีวิจารณญาณในการเปิดรับและเลือกใช้ประโยชน์จากสื่อเหล่านั้น (อุษณี กังวารจิตต์, 2563 : 83) นอกจากนี้กิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้นเพื่อการพัฒนาและเสริมสร้างทักษะและความรู้ต่าง ๆ ให้กับนักเรียนซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนแล้วนั้น การฝึกอบรมก็เป็นกิจกรรมหนึ่งการพัฒนาและเสริมสร้างทักษะและความรู้ต่าง ๆ ให้กับนักเรียนซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนด้วยเช่นกัน

กระบวนการฝึกอบรมเป็นวิธีการหนึ่งที่มีประโยชน์เพื่อการพัฒนาบุคคล การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคคลนั้นเป็นเรื่องที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจง มีการกำหนดระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดลง การฝึกอบรมจะมีประสิทธิภาพได้นั้นจะต้องมีหลักสูตรการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพด้วย (สมคิด บางโม, 2556 : 15) หลักสูตรฝึกอบรมจะประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์คล้ายคลึงกับหลักสูตรทั่วไป เพียงแต่หลักสูตรฝึกอบรมจะมีขอบเขตที่แคบกว่า ทั้งนี้เพราะหลักสูตรฝึกอบรมเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาเฉพาะกิจและนำมาจัดการฝึกอบรมให้กับพนักงานหรือบุคลากรเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ และใช้เวลาสั้น ๆ องค์กรประกอบหลักสูตรฝึกอบรมจึงคล้ายคลึงกับหลักสูตรทั่ว ๆ ไป (ยุทธ ไกยวรรณ, 2559 : 47) ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมจึงคล้ายคลึงกับการพัฒนาหลักสูตรทั่ว ๆ ไป ทั้งนี้การพัฒนาหลักสูตรนั้นเป็นการพัฒนาหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่ที่ไม่ใช่หลักสูตรเดิมอยู่ก่อนเลย ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรจะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่ดีขึ้นสอดคล้องกับสภาพสังคม และบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2559 : 75)

ผู้วิจัยมีความตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของการนำหลักโยนิโสมนสิการมาปรับประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างการรู้เท่าทันดิจิทัลสำหรับเยาวชน แต่เนื่องด้วยสถานการณ์ปัจจุบันมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อันก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการดำเนินชีวิตและการศึกษาไป ส่วนใหญ่เน้นการจัดการในรูปแบบของออนไลน์ เว้นระยะห่าง

มีความสนใจที่จะทำการศึกษการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมออนไลน์ตามหลักโยนิโสมนสิการเพื่อเสริมสร้างการรู้เท่าทันดิจิทัลสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ขึ้น ทั้งนี้เมื่อนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ได้ผ่านการฝึกอบรมโดยใช้หลักสูตรฝึกอบรมออนไลน์นี้แล้ว นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จะมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการรู้เท่าทันดิจิทัลที่ดียิ่งขึ้น สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมออนไลน์ตามหลักโยนิโสมนสิการเพื่อเสริมสร้างการรู้เท่าทันดิจิทัลสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
2. เพื่อทดลองใช้และประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมออนไลน์ตามหลักโยนิโสมนสิการเพื่อเสริมสร้างการรู้เท่าทันดิจิทัลสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

ประโยชน์ของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลสำหรับครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินการพัฒนานักเรียนให้มีการรู้เท่าทันดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการเสถียรอย่างถูกต้อง และปลอดภัยต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมสืบไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม และระยะที่ 2 การทดลองใช้และประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม มีดังนี้

1. ระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1.1.1 ครูหรือบุคลากร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด จังหวัดจันทบุรี ประจำปีการศึกษา 2565 จำนวน 1,141 คน

1.1.2 ผู้ปกครองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จังหวัดจันทบุรี ประจำปีการศึกษา 2565 จำนวน 3,261 คน

1.1.3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จังหวัดจันทบุรี ประจำปีการศึกษา 2565 จำนวน 3,261 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัย ผู้วิจัยใช้การกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยค่าความคลาดเคลื่อน .05 ของยามานะ (Yamane. 1970 : 580 – 581) และใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยใช้โรงเรียนในจังหวัดจันทบุรีเป็นเกณฑ์ในการแบ่งชั้น ดังนี้

1.2.1 ครูหรือบุคลากร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด จังหวัดจันทบุรี ประจำปีการศึกษา 2565 จำนวน 296 คน

1.2.2 ผู้ปกครองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จังหวัดจันทบุรี ประจำปีการศึกษา 2565 จำนวน 356 คน

1.2.3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จังหวัดจันทบุรี ประจำปีการศึกษา 2565 จำนวน 356 คน

2. ระยะที่ 2 การทดลองใช้และประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จังหวัดจันทบุรี ประจำปีการศึกษา 2565 จำนวน 3,261 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จังหวัดจันทบุรี ประจำปีการศึกษา 2565 จำนวน 30 คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จำนวน 1 โรงเรียน โดยการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) และเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) จากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนที่สุ่มได้ คือ โรงเรียนขลุงรัชดาภิเษก อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่จะศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ หลักสูตรฝึกอบรมออนไลน์ตามหลักโยนิโสมนสิการเพื่อเสริมสร้างการรู้เท่าทันดิจิทัลสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

2. ตัวแปรตาม ได้แก่

2.1 การรู้เท่าทันดิจิทัล

2.2 ความพึงพอใจ

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ปีการศึกษา 2565

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมออนไลน์ หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยอาศัยแนวคิดรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler. 1971 : 99) นำมากำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมออนไลน์ตามหลักโยนิโสมนสิการเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้เท่าทันดิจิทัลสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ 4 ขั้นตอน ดังนี้ ระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม มี 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม และ 2) ขั้นตอนที่ 2 การเลือกประสบการณ์ในการศึกษา และระยะที่ 2 การทดลองใช้และประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม มี 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนที่ 3 การจัดประสบการณ์ในการศึกษา และ 2) ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลประสิทธิผลของประสบการณ์ในการศึกษา ซึ่งกระบวนการฝึกอบรมต้องอาศัยเครือข่ายอินเทอร์เน็ตผ่านทาง Web browser เป็นวิธีการเรียนรู้ทางไกลรูปแบบหนึ่งโดยใช้อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อกลางระหว่างผู้จัดการอบรมกับผู้เข้ารับการอบรม โดยผู้เข้ารับการอบรมจะต้องเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตจึงจะสามารถฝึกอบรมได้ กระบวนการฝึกอบรมนั้นเหมือนกับการฝึกอบรมในห้องอบรมทั่วไป กิจกรรมการฝึกอบรมนั้นมีการจัดขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยนำหลักการการอบรมซึ่งจะเป็นระบบประชุมทางไกลที่ผสมผสานระหว่างภาพ ข้อมูล และเสียงมาประยุกต์ใช้ในการฝึกอบรม

การเรียนรู้เท่าทันดิจิทัล หมายถึง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต การเรียนรู้และการทำงานในสังคมดิจิทัล การใช้เทคโนโลยี เข้าใจ ประเมิน สร้างสรรค์ และการสื่อสารข้อมูลดิจิทัลไปสู่การมีส่วนร่วมและก่อให้เกิดประโยชน์ในภาพรวม การเรียนรู้เท่าทันดิจิทัลแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

- 1) ด้านการเข้าถึง (Access) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจในการนำหลักโยนิโสมนสิการมาประกอบการพิจารณาในการเลือกและใช้เครื่องมือได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมในการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ
- 2) ด้านการประเมิน (Evaluation) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจในการนำหลักโยนิโสมนสิการมาประกอบการพิจารณาในการคิดตัดสินคุณภาพ คุณค่า หรือคุณประโยชน์ของสารสนเทศที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ และสามารถถ่วงถ่วงและคัดแยกสารสนเทศได้
- 3) ด้านการสร้างสรรค (Creation) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจในการนำหลักโยนิโสมนสิการมาประกอบการพิจารณาในการสร้างสรรค์สารสนเทศด้วยเครื่องมือดิจิทัลโดยวิธีการออกแบบ หรือเขียนสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม
- 4) ด้านการสื่อสาร (Communication) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจในการนำหลักโยนิโสมนสิการมาประกอบการพิจารณาในการเลือกช่องทางการสื่อสารเนื้อหาดิจิทัลไปยัง

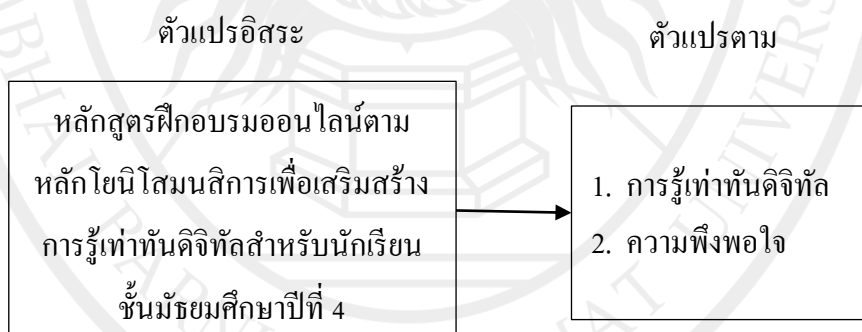
กลุ่มเป้าหมายได้อย่างเหมาะสมโดยใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีดิจิทัลต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานของความปลอดภัยและความรับผิดชอบในการใช้สื่อดิจิทัล

หลักโยนิโสมนสิการ หมายถึง การคิดเป็น มีเหตุผล การคิดวิเคราะห์อย่างแยกคาย รู้จักพิจารณาความจริงเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่องจนสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ ซึ่งมีการคิดตามหลักด้วยกัน 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) อุปายมณสิการ เป็นการคิดด้วยการพิจารณาโดยอุปาย 2) ปถมณสิการ เป็นการคิดอย่างมีลำดับขั้นตอน 3) การณมณสิการ เป็นการคิดอย่างมีเหตุผล และ 4) อุปปาทกมณสิการ เป็นการคิดให้เกิดผล

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดภายในของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมออนไลน์ตามหลักโยนิโสมนสิการเพื่อเสริมสร้างการรู้เท่าทันดิจิทัลสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด และทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมออนไลน์ตามหลักโยนิโสมนสิการเพื่อเสริมสร้างการรู้เท่าทันดิจิทัลสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมุติฐานในการวิจัย

นักเรียนที่ฝึกอบรมด้วยหลักสูตรฝึกอบรมออนไลน์ตามหลักโยนิโสมนสิการเพื่อเสริมสร้างการรู้เท่าทันดิจิทัลสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีการรู้เท่าทันดิจิทัลหลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรม